

Մէջընդ մարտական պայքարը
նր պէր վեճի անի իշար, վէ լազըմ
կէլէն մահէլին նաղարը տիգրաթընը
տալէթ իյլմէնիդի, միլք ու վաթան
աշգընա ընծանէ իծթիսար իտերիդ:

Պիրինճիսի, ետգընըմարտական պայքարը
նախ թալաւ գարիեհնիստէ զուհուրա
կէլէն պիր վագաւ տոր քի, մահէլին
մէզքիւրուսն իրօթէսման ճէմիյեթի,
պուռնուսն 4—5 այ մուգատտէմ, ժո-
ղովարանլարընտաւ ասմագ իշին պիր
գամանա կէթիթիթմիշէր իքէն, թա-
լաւսն Սաղը մահէլինսի իսլամլարը
լէրտէլէրինտէն պաղըլարը, ճէմիյե-
թի մէզքիւրէնէ կէլիպ, «էկէր պու-
շանը ասար իսէնիդ, սոնու դանէթ
փէնա օլուր, զիրա, պիր թագըմ ճա-
հլիլէրիմէզ էթքեար իթմիշէր տիր,
շան ասըլըսա, էվլէլա սիդի, վէ սոն-
ուրա իրօթէսմանլարը քէսէրիդ տէեթ-
լար» եօլուր թէհնիտէր կէթիթիթմ-
լէրի իւզէրինէ, պիղզարուր թէէթիթ
իտէրլէր: Հալ պու քի, պու տէֆա
գաւէրիսէ վայիդի Մ. ֆանըսթօրթ,
մէզքիւր մահէլին պիլազիմէ, շանը
ասարընա իսթէտիկինտէ, տէր աղապ
40—50 նէֆէր գատար իսլամ ճիւհէ-
լասը, ժողովարանը մուհանէրէնէ ա-
լըպ, գարուսու վուրուրլար իսէ տէ,
աշըմաղընը կէթիթիթլէրինտէ, տի-
վարարտան տըրմանըպ էնէրլէր, վէ
րասթ կէլէնիսն գըսմէթինի ալուսու-
նա վիրտիթտէն սոնուր, քէնտի քէն-
տույի կիզլէմէքտէ օլան մէրգուլ Մ.
ֆանըսթօրթ ու տալի իշէրտէն իշէրի
պիր մահէլիտէ պուլարագ, հագարէթ
իտէրլէր: Պու խուսուս, հիւքիւմէթէ
իւսպար զիրտիթիթտէ, բէք կէվլէք
էթվար իյէ տալիանըտըրընտան, է-
լան պիր սէմէրէ զուհուրա կէթիթիթ-
մէմիշ տիր:

Իրինճիսի, շէհրիմիդին Սէթէն—էօնլ
թալար օլունան տայիմի գալապալըգ-
լը պիր մահէլինտէ, իրիթիթիանըն
պիրի, պէտէլինի էօյլէտէն սոնուր թէ-
վիյէ իթմէք մուգալէլէսիյլէ, 3 էիւք
քէթիթլար ալըպ, խանէսինէ կէթիթ-
լիւր, քէթիթլար պօշալընընտաւ, քէթ-
միրքիւրլէրին տէր աղապ աղճէ թա-
լէպ իյլմէսի իւզէրինէ, միւքեթիթմէ
իտիլիթ իքէն, պիր գաշ նէֆէր իսլամ
տահա պիրիքէրէր օլան կեալուր...
բարաւը վէրսէնէ տիմէլէրի իլէ, զէ-
վալը իրիթիթար վէ թօրալ իրիթիթ-
եանը շէտիտէն տարալ իյլէտիթլէրի,
վէ օրատան կէլմէքտէ օլան սայիր րա-
եալարը տալի սըրաեա շէքտիթլէրի
անտէ, պիր թագըմ տահա գալապա-
լըգ վէ կիւրիթիթ իսթիթմագտիթէն,
օրատան կէլմէքտէ պուլունան սաղըգ-
թէլէրիսի մէմուրու օլուպ, վէ շիմոթի
իսէ թիթիթլէն կիւրիթիթլէ քէթիթպէ-
սինտէն օլան օլուրիթիթլէն էֆէնտի նամ
զաթը տալի կէթիթլէրինտէ, օլու-
րուն շու կեալուրտաւ, հիսսէմիդէ պի-
րէր իքիթիթ կեալուր տիւշմէ գիթիթլէ
հայգըրալագ, միւմալիլէյէ էֆէնտիթի
տալի տէօյիւպ ինիթիթ տիթէն սոնուր,
իշթիթլէն իյլմէմիթիթ տալի թէէքի-
տէն վէ խալիլէնտէ թէհնիտիթլէ թէէն.
պիճ իտէրլէր, վէ հիւքիւմէթ թարա.
ֆընտան պիթիթէսատիթլէ օրատա հա-
ղըր պուլունան եալընը պիր նէֆէր
զապիթիլէ իսէ, անճագ ուղագտան սէ-
յիրճի օլուրու հուլտէ, մէզքիւր վա-
գաւ տէթիթ սաթթ գատար իթմիթ-
տաւ իթիթիթտէն սոնուր, քէնտի քէն-
տույի թէէքիթլէն օլուր:

Իւշիւնճիսի, շարուտա քէնտի
տիւքեթիթլէնտա, խաթիթէն սիլարա իշ-

մէքտէ օլան թիւճճարանտան պիր
րուլ իլէ, պիրաղէթիթտէ պիր իշմիթիթ
տիւքեթիթլէնտան աշաղը շէքիպ,
ապա սէս չըգարալագալագ, շիտուլի-
լիճէ տարալ իյլմէլէթի իւզէրինէ, շար-
շը խալը պիր արաեա կէլիպ, էիւք
պին նէգալէթ իլէ ասլընը սիւալ իյ-
լէտիթլէրինտէ, «միւպարէք կիւնտէ,
կէթիթ կէթիթ թիթիթլէն իշտիկի իշին
տիր» ճէվալընը վիրէրէք, պիր թագ-
րիպ սալուշուրլար իսէ տէ, սոնուտան
քիթ պիրիթ նէ գուրարագ, վէ գանդի
շէյթանըն իղվաթնա ուեարագ, եա-
րըմ սաթթ տան տէֆաթէն կէլիպ մէր-
գուլ թիւճճարալըն եէնիտէն էլէալը-
լար, վէ էվլէլէք բարթիթիթն էքսիկի-
նի էէթիթլէք իսթիթլէր: հալ պու քի,
պու տէֆա, իշիթիթտէն պաղընը տա-
լի սուլճնու օլմաղա չըգըլըր: վէ պու
սըրատա մէմուլէրինէ (էլիւքէթիթ, տիշ-
քիթար) մաղհար օլմաղալըլարընտան,
հէր նէ գատար սալուշուր կիտէրլէր
իսէ տէ, իւշիւնճիսի տէֆա թէքարէն
կէլիպ, իսլաւասյի քէլամ իսլաւա
տէկին 15 նէֆէր գատար սըրֆ իսլամ
ճիւհէլասը օլուրալըր հալտէ, 5—6
տէֆա կիտիպ կէլիպ, պիշարէլէրի իրը-
բալարլար, վէ զիրտաթ թէհնիթպէ
շաեան եէրի շուրասը տըր քի, գաթիթ-
լէրինիսն տէթիթիթիթիթիթտէ, թէպ-
տիլ ալաւը րասթ կէլէրէք, «արթըգ
պըրագըն շու չօրպաճընը, Ալուհտան
գօրգմաղընընտէ տիմէսինէ իսթա-
պէն «պըրալըն, պըրալըն, խըսըթ
չըգըր, օտա... էէնիթ» ճէվալալ-
ըր իւզէրինէ, թէպտիլ աղաւը տալի
նէթիթէյի ֆէնտաւտան իսթիթ իլէ, օրա-
տան սալուշուր կիտէր:

Վէ պուլարա միւմալի տահա նիշէ
հալլէրտէն պաշգաւ պու եօլտա պաղը
իսլամ շարալարընըն մէպտէլէրինէ կէ-
լիթիթլէք, շու եա պու իրիթիթիթանը
թիթիթլէք, շու եա պու իրիթիթիթանը
թիթիթլէք, վէ ալաւաթըլարընտա, հօ-
շուստու սաղաթաթալ կիտէրլէր:
Վէ պաղէն տալի, էէսիթ կիպի,
«պու կեալուր պէնիթ տիր, շու կեա-
լուրտա ֆիլանըն տըր, իլիլմէյի» եօլ-
լու սահապէթլէ չըգըլըրլար:

Հէլէ չօք շիւքիթ քի, կիճէլէրի պիր
թէհնիթէ զուհուրա կէլմէթօր. իւնքի,
գարաղօ կէթիթիթլէք նէտար կէթիթլէ-
մէքտէ, վէ խուսուսիլէ գապիթիթլէր
տալի, գօլա չըգըրալընտա, տըր-
լու պիր իսանէնէ կիտիպ, էէրլէր ի-
շէրլէր, վէ անտէն կէլիթլէր տօղըն
կիտէրլէր:

Իլիթ միւլէլիթ, պէյլէն մալիւմ
օլուրու գաւ, իսլաւասյի հալ, վաթա-
նըմը գիթաթէսիլէ թէհնիթէլէր իլի-
տէ տիր, ԱԼԼԱԶ ԵՕԼԼԻՆԱ (չըրա պիւ-
թիլն մէմէլէթի մուհաթագա իլիւն,
նէֆա շէհրիտէ պուլունան զապիթիթ-
լէրին աստիթ 25 նէֆէրէ անճագ պա-
լիթ օլուր) եալալագտա տըր տէր ի
սէք, պիր սէօգ իլէ ասլա եանըլըր շու
մայըլ:

Նասըլ քի կէթիթիթլէքտէ տիր, Դայ-
նէրիթէնի հալի տալի, զիրտաթիթլէ
շալանը թէէսիթիթ տիր, զիրա, հէր
վաղըմ էնիլայի ֆէնալըգըր վուգուա
կէլմէքտէ տիր, պիլմէյի քի օրատա
կիտէն միւթիթարընթլար նէ իշ կէթ-
մէքտէ տիրլէր, եալընը վէրլի թահ-
սիլի իլէ ասլա թէրաքիթիթլէք մի շա-
լըլագտա տըրլար. լաքին, թէքմիլ
թագիթլար քէնտիթլէքտէ տէյիլ տիր,
իլլա խալգաւ տալի վարտըր. շիւնքի,
պիր միւթիթարընթ կիթիթիթտէ, զու-
հուրա կէլմէքտէ օլան, վէ վաղայիթի

խարիթիթտէ պուլունան հէր նէվի ֆիլ-
ու հարէքէթիթի, անիտէ, վէ հէր
վաղըթ, վէ թէքմիլ սուրէթտէ Պաղը
իլիթէ պիլարիթմէքտէ տիրլէր:

Հէլէ պաղը միւթիթասըպլար վէ եա-
լաւ սօֆուլար, վէ եալաւ րէմիլագնը
շէրիթի, քէնտի պէտիթալըլարընա
պիր ֆուրաթ աստ իթմէքտէ օլան
եարալագըրէն, սիկարա իյմէլիլի
վէսիթ իտէրէք, շու եա պու իրիթիթ-
եանա հագարէթլէր իթմէլէրի, վէ
ճէպրէն աստէթա օրու թիթիթիթագ
իսթիթլէրի, ալա մանէա գապուլ վէ
թէհնիթիլ օլունուր շէյ տէյիլ տիր,
էկէր պիր իրիթիթիթանըն սիկարա իտի-
կինի, պիր Միւսիլման կէթիթլէք տէ,
քէնտի ճանը իսթիթիթիթ: ճէպիթիթ-
էթ վիրմէսինի վէսիլէ իտէրէք: հա-
գաթիթիթ հագըր օլապիթլէք: հէր
իրիթիթիթանը ճէպրէն իսթիթիթիթիթ
տալմէթ տալի հագըր օլունուր օլուր
քի, օլ վաղըթ տա մէզէնէ սըրպիւ-
սիլիթիթ մահլ օլունուր, մահէլիլ
հիւքիւմէթլէր պու ճիւհէթլէր, պէթ-
էիւք մէսուլլէթ թահիթիթտա գալ-
մագտա տըրլար:

Ձ Է Ր Ք Է Ձ Լ Ի Ր

«Ձերքէլլէր գատալագալ կէլիլի 11
եալաւ 12 սէնէ գատար վարտըր Պուն-
լարըն իւք կէլիթիթլէրի սէնէ հիւքիւ-
մէթիթ էմիլ իլէ գատալագալագաւ պու-
լունան քէյլլէրին պաղը մահէլլէրի
իթիթլէք վէ պաղը մահէլլէրի իւշէր
խանէ իշալ էթիթլէր: Ձերքէլլէր պիր
միւթիթիթ պու խանէլլէրտէ իգալմէթ
էթիթիթլէք սոնուր, իսթիթիթլէրի կի-
պի ալըպ սաթթիթալ սըրպիթ օլունու-
լար տէյալ քէյլլէրտէ պուլունան խա-
նէլլէրին սաթթալագ տաղըրա շէքիլ-
տիրլէր: Օտտան սոնուր արթըգ շիթիթ-
լիթլէրտէն, քէյլլէրտէն վէ եօլունուր-
տան հագըր շալմաղա, ալալագ սոյմա-
ղա վէ քէնտիթլէք միւթիթիթիթ էթիթ
մալարընը թէսիթ իթմէք իսթիթմէ-
էնէլլէր էթիթիթլէք պաշլարտըր:
Ձերքէլլէրին պու ճիւթարա պուլու-
նան քէյլլէրէ էթիթիթլէրի զիթան վէ
զուլմու թարիթ իթմէք գօլայ տէյիլ
տիր:

«Կէլլէրտէ պիր կէնճ իրմէնի Պան-
տըրմաեա պիր սաթթ միւթիթտէ օլան
պիր քէյլլէր կիտէր իքէն, իքի Ձերքէլլ
մէրգուլուն էօնիլնէ չըգըպ ալթըն-
տաքի աթը ալմագ իսթիթլէր: Պիր
գուրլուն մէնգիլի ուղագտա պուլու-
նան իսլամ շիթիթիթլէրի զէվալը կէն-
ճին իմտալընա զօշարլար իսէ տէ,
Ձերքէլլէր օնլարա սիլա իլէ թէհնիթ
էթիթլէք, «թիթլէր, պիլ տալմէ օլ-
տիրիթիթլէք, աթ շալարըլ վէ հէր շէյ
եալարըլ, պուլունան սիլէ նէ զարըր
վար» տէյլէք շիթիթիթլէրի պալտան
սալարալ, վէ զէվալլէր իրմէնիլի գա-
մա վէ սայիր ալալթ ճարհա իլէ պիր
գալ էթիթլէք եարալագալ թէլիթ իթ-
տիթլէք սոնուր աթընը ալըպ սալու-
շուրլար: Բէքալիթ եալընլարտա է-
տիթիթէ գատալագալուն պէշ նէֆէր
էրմէնի պէշ սաթթ մէսաթիթտէ օլան
կէթիթէ գատալագալուն կիտէր իքէն,
Պանտըրմաեա կէլմէքտէ օլան էլլիլնէ.
Ֆէր Ձերքէլլ կէթիթիթլէրինէ րասթ
կէլլէրէք: Ձերքէլլէրտէն պէշ նէֆէրի
սիլիթիթտէն պըրալագ, էրմէնիլլէրին
արգալագալուն գօշարլար, վէ գալմալ-
ըր իլէ օնլարը գօրգուարագ եանլա-
րընտա պուլունան աղշէյի թէմալմէն
ալըրլար, էրմէնիլլէր պիրիթին պինտիլի
աթ էկի վէ տիթն պիր հայլան օլունու-

ղունտան, Ձերքէլլէր աթըն սահիպի-
նի էյիթէ տէյալագալուն սոնուր, աթը-
նը էլլիլտէն ալարագ էթիթիթ ֆէնա պիր
աթ պրագըրլար: Մէրգուլ էրմէնի կէ-
րի տէթէր վէ եօլտա պիր քէյլլէր գա-
լըր: Ձերքէլլէր մէրգուլուն արգա-
լընտան օլ քէյլլէր կէլլէրէք, «սէն պի-
լիլ ալէյիլիլագտէ շիթիթիթլէք էթմէք
իլիլն կէրի տէթիթիթ» տէյիլ զէվալ-
լէ աստէմի չօք տէյլլէրլէր, հաթթա
գաթալընը պիլէ քէլմէյի չըգըլըրլար
իսէ տէ, քէյլլիլլէր արաեա կիրիպ
պըրագալագալար, իրթէսի կիւն զէվալլէ
աստէմ Ձերքէլլէրին արգալունտան Պան-
տըրմաեա կիտիպ, վագըր օլան քէյլլի-
էթ իլիլն հիւքիւմէթէ շիթիթիթլէք ի-
տիր իսէ տէ, Ձերքէլլէր վուգուի հա-
լի ինքեար էթիթլէր, վէ աթը տալի
քէնտի աթըլը իլէ թըրալագ էթիթ
ալըլ շուրալարըն իսթիթ իտէրէք
գուրթուլուրլար:

«Ետիթիթիթ քէնէ եարըմ սաթթ մէսա-
թիթտէ օլան պիր քէյլլէր սէքէնէսին-
տէն իքի իսլամ վէ պիր էրմէնի եա-
ղըլարա էթիթիթլէք կէլիլ իքէն, իքի
Ձերքէլլ էօլտա գարըլարընա չըգըպ
օնլար սոյմաղա շալըլարըլար վագըթ
էրմէնի լէ իսլամին պիրի գալըպ
գուրթուլուրլար, տիլէր իսլամ լսէ
իլիթիթար օլտուլունտան Ձերքէլլէրին
էլլիլտէ գալըր: Ձերքէլլէր մէրգուլ
իլիթիթարըն գօլունու գալմա իլէ ֆէնա
սուրէթտէ եարալարլար, վէ աթընը
ալըպ կիտէրլէր:

«Պու ճիւթարըն իսլամ վէ իրիթիթիթ
էհալիթի պու Ձերքէլլէրին էլլիլտէն
զար աղալագալագալ տըր, զանէ էթիթիթ
քի հէվ քէյլլէր մուհաթէր հալլիլտէ
տիրլէր, շէյլլէր քի պիր քէյլլէր պաշ-
գա պիր քէյլլէր վարագալ ճէսարէթ օ-
լունուրտէր: Պիրի պու Ձերքէլլէրին
էլլիլտէն զուլմունտան գուրթարագ
իլիլն հիւքիւմէթի Օնիլլէրին միւ-
հալմէ վէ նաղարը տիգրալընը տի-
լէրիլ:

Էտիթիթիթ սեպուրմ. 1876
ԱԽԵՏԱԲԵՐ

Իսթիթիթ կիպի պիր շէհրի աղիլմ,
տէթիթ էիւք սէնէտէն պէրու, թէք-
միլ սուրէթտէ, հիւսալագա, էն աղը
էիլիթիթ տէֆա էմիլ ու էլէալըլա
եանըպ թիլ օլունուր տուր, եալաւ պաշ-
գա պիր թալար իլէ սէյլլէրլէր, եան-
կէն սէպէպիլունտէ, եալընը մատիթ
սուրէթտէ, էիլիթիթ գըլթա իսթիթիթ
զալպ իթմիլիթ տիր. շիւնքի, տահա
պիր սէնէ էվլէլէ կէլլիլտէն գատար
պու եանիլլարըն էօնիլնէ ալմագլը-
լըն շարէսինի տիլիլնէ քիլիլէ, պէնիթ
ատէմին աղ ու տիրալէթի քէպիթի
տիր վէ միւք թէտիր տիր տէյիլ, մէմա-
լիթիթլէք քիլմէն տիլիլնէմիլ տիր,
վէ եալաւ տիլիլնէն օլունուր իսէ պիլէ
իլիլտէն վէ էհէմիլլէթ վիրէն օլմա-
մըլ տըր. հալ պու քի էվրոպա վէ Ա-
միլիթա, պիլիլմ կիպի, պիլիլիլիլտէն
չալմալագլըլը գապուլ իթմէթիլիլն-
տէն, վէ պիլիլմ կիպի թէնպէլ վէ վա-
ղիթիթիթ օլմալըլընտան, էիլլէրէն
սէնէտէն պէրու էնիլլիլ թէտիր վէ
թէտալիթ տիլիլնէմիլ վէ ինքա իլլէ-
միլ տիր, նասըլ քի ճէնէթմէքեան
Ապիլ Աղիլ խան հագըրէթիթիթ ոա-
յէսինտէ նէտէն վէ նէտէն սօնուր, վէ
էիլիլմիլ գըլթա իսթիթ իսթիթիթ իլէ, մանէ-
վի սուրէթտէ իսէ, հիւսալագըլ զարա-
լար շէքիթիթտէն սոնուր, շու շիթիթիթ
էվրոպա ուսուլլիլտէ թուլուլագալարա
վէ թուլուլագալարա նայիլ օլունուր
վէ մէլլիլ աթիթիթտէն էիլլէր տօգ:

1940